

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра спеціальної зоотехнії

ЗВІТ

Про проходження практики

в умовах «Сумського обласного центру собаківництва КСУ»

з 06 червня 2022 р. по 02 серпня 2022р.

*Доцес встало до
рахунку
Відомо
18.09.2022р*

Виконала: Студентка 4 курсу,
групи ТВПТ 1901-1

Клименко Тетяна Іванівна

Науковий керівник:

кандидат с.г. наук, доцент

Була Людмила Валер'янівна

Суми, 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

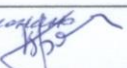
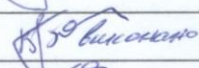
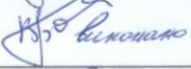
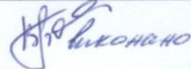
ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

Виробництва продукції
(вид і назва практики)
студента Пилипенко Тетяна Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
Інститут, факультет, відділення Біолого-технологічний факультет
Кафедра, циклова комісія кафедра спеціалізації виробництва продукції тваринництва
Освітньо-кваліфікаційний рівень Бакалавр
Напрямок підготовки ТВППТ, ОП Кінологія
Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва
(назва)
4 курс, група ТВППТ1901-1

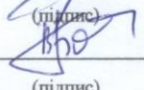
Науковий керівник Григор'єва Людмила Валеріївна
(посада, прізвище, ім'я по батькові)

СУМИ - 2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів проходження практики	Строки виконання окремих етапів	Примітка
1	Проведення інструктажу з техніки безпеки на робочому місці та ознайомлення з внутрішнім розпорядком	06.06.2022	виконано
2	Ознайомлення з робочими обов'язками	07.06.2022-10.06.2022	виконано
3	Робота з документацією	11.06.2022-12.06.2022	виконано
4	Ознайомлення з методами дресирування собак	13.06.2022-30.06.2022	виконано
5	Складання звіту по практиці	01.07.2022-02.07.2022	виконано

Студент

Керівник
(підпис)

“02” липень 2022р.

Золота Софія В.В. Гончаренко
(посада, прізвище, ім'я та по батькові)

ВІДГУК-ХАРАКТЕРИСТИКА

керівника практики від підприємства

(набуття зоотехнічного досвіду та навичок, обсяг самостійної роботи, допомога виробництву, активність та дисципліна, тощо)

За час проходження навчальної практики у період з 06 червня по 02 серпня 2022р. у Сумському обласному центрі собачівництва І.А.У.м. Сурин Віталій Ігоревич зарекомендувала себе як добросовісний, ініціативний працівник у проф. відношенні підготовки на фаховій роботі. За час практики сумлінно виконувала свої обов'язки завдання. Ознайомена з процесом проходження практики з підготовки та спеціальними методами вихову та дресирування собак. Навчилася правильно взаємодіяти з собаками різної величини. Займалася здійсненням продуктивності різних порід собак, виконала повсякденну роботу собак - членів команди, вилася навчати собак пошуку та виявлення запахів. Проводила тествання собак, вилася визначати типи нервової системи.

Підпис керівника підприємства

Підпис керівника практики

[Handwritten signature]

Зміст

Вступ

1. Місце та об'єкт досліджень
2. Тестування робочих якостей собак
3. Привчання до пошуку
4. Методи заохочення собак
5. Можливі помилки при навчанні собак-детекторів
6. Власні дослідження

Висновки

Пропозиції

Список використаної літератури

Вступ

Як відомо, поведінка - це здатність тварини змінювати свої дії, реагувати на вплив внутрішніх та зовнішніх факторів. Вона спрямована на задоволення виникаючих потреб. У цій системі перемігших рекцій значну роль грає переважаюча мотивація, під якою слід розуміти прояв таких процесів і явищ, які побуджують і спрямовують тварину до досягнення певної мети.

Основою (тобто базою) дресирування собак для пошуку є вроджена реакція поведінки собаки - потреба у грі та здобуванні. Мета підготовки спеціальних собак полягає у виробленні умовного рефлексу і (навику) пошуку та виявлення шуканих засобів - сильного потягу до здобування предмету (об'єкта) з запахом спеціальних засобів і гри з ним у вигляді комплексного видового характеру поведінки (біг вперед, обнюхування, позначення характерною реакцією поведінки при виявленні місцезнаходження запахового джерела - царапання, обгавкування, кусання, посадка, укладання, зависання над предметом і т. д.).

Суттєвою передумовою для успішного дресирування і цільового використання службової собаки в процесі підготовки є цілеспрямоване мотивування собаки до пошукової роботи в окремих варіантах його ведення і на різних контрольних об'єктах. При цьому необхідно використовувати природні здібності службової собаки (його характерну поведінку при виявленні об'єкту здобичі), а також враховувати якими подразниками необхідно діяти на собаку, щоб команди голосом та жести рукою приймали для собаки сигнальне значення.

Цільова мета мотивування собаки:

- здійснити збудження до захвату об'єкту здобичі;
- визвати прагнення до пошуку;
- забезпечити самостійний та тривалий пошук об'єкту здобичі.

Під час проведення мотивування (створення мотивації для пошуку) дресирувальник та помічник здійснюють вплив на органи чуття собаки: зору, слуху, нюху, та ін.

Природні здібності собаки дозволяють йому проводити пошук, але при дресируванні для собаки необхідно створити мотив для пошуку потрібних запахів. Це вимагає того, щоб собака здобув сильний біологічно значний

досвід, працюючи із зразками з запахом (в якості об'єктів здобичі та гри). Тобто, необхідно розвинути у собаки реакцію гри та здобування і виробити навик апортування предметів з запахом.

Робочі якості службового собаки – це сукупність специфічних психофізіологічних особливостей, навичок, певної міри працездатності, що відображають готовність собаки до виконання будь-якої роботи (служби, курсу дресирування, пошуку).

Місце та об'єкт досліджень

Науково-виробничі дослідження проводились на поголів'ї собак, зареєстрованих в Сумському обласному центрі собаківництва КСУ.

Сумський обласний центр собаківництва є регіональним відділенням Кінологічної Спілки України, знаходиться в обласному центрі – м. Суми і охоплює своєю діяльністю Сумську область. У містах таких, як Конотоп і Глухів діють районні відділення центру.

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «КІНОЛОГІЧНА СПІЛКА УКРАЇНИ» є добровільним громадським об'єднанням, яке на основі спільності інтересів об'єднує власників і любителів чистопородних собак для спільної реалізації мети та завдань, передбачених цим Статутом.

Мета Сумського обласного центру собаківництва КСУ: сприяння збереженню та покращенню генофонду чистопородних собак, як національного здобутку, шляхом їх племінного розведення на науковій основі, спираючись на досвід Міжнародної Кінологічної Федерації та вітчизняного собаківництва. Сумський обласний центр собаківництва створений у 1972 році.

Основними завданнями Сумського клубу КСУ є:

- створення, збереження та раціональне використання племінних ресурсів чистопородних собак високої племінної цінності з метою поліпшення та поповнення національного генофонду чистопородних собак України, фізичний стан і морфологічні особливості, яких задовольняють вимоги стандарту породи, і є здібними до навчання та виконання робочих функцій відповідно до специфічних особливостей своєї породи;
- забезпечення діяльності єдиної системи селекції у собаківництві шляхом ведення достовірного обліку походження, створення комп'ютерного банку даних чистопородних собак України, оцінка за типом та якістю нащадків, розведення собак з корисними і кращими генетичними ознаками, створення експортного потенціалу племінних ресурсів собак України;
- створення та ведення ідентифікаційного банку даних чистопородних собак України;
- розроблення стандартів вітчизняних порід собак;
- стимулювання наукових досліджень у галузі кінології, розвитку вільного обміну кінологічною інформацією та племінним матеріалом між членами КСУ та іншими громадянами як в Україні так і за її межами.
- розвиток спорту з собаками, у тому числі, прикладних видів; підготовка спортсменів та тренерів із службового та спортивного собаківництва.

Головним керівним органом Осередку є Конференція, яка відбувається раз у 5 років. В період між конференціями керівним органом є Правління на чолі з Головою, який одночасно є Віце-президентом КСУ по Сумській області.

У своїй діяльності Центр керується чинним законодавством України, статутом Міжнародної Кінологічної Федерації, статутом Кінологічної Спілки України та власним статутом.

Джерела фінансування роботи Центру – вступні, членські, цільові та дольові внески членів центру, добродійні внески державних, громадських організацій та окремих громадян . Розмір членських та вступних внесків встановлюється Конференцією.

Внесення членських внесків членами Центру щорічне, тому кількість членів Центру і зареєстрованих у Центрі собак щорічно коливається у досить великих межах. Значний вплив на кількісний склад центру собаківництва має економічна ситуація в країні і пов'язаний з нею рівень доходів населення області.

Тестування робочих якостей собак

Робочі якості службового собаки – це сукупність специфічних психофізіологічних особливостей, навичок, певної міри працездатності, що відображають готовність собаки до виконання будь-якої роботи (служби, курсу дресирування, пошуку).

Основним критерієм комплексної оцінки службових собак є визначення їх робочих якостей, з цією метою проводять тестове випробування згідно з методичними рекомендаціями щодо комплексної оцінки собак за походженням, конституцією та екстер'єром, і найголовніше робочими якостями.

Під час тестування оцінюються: загальна поведінка службової собаки, ступінь соціалізації, а також ставлення до різних факторів довкілля. Також оцінюються особливості темпераменту, вираженість переважних реакцій поведінки, адаптивні можливості службового собаки та інші психофізіологічні особливості.

Якщо говорити про напрямки застосування та повернутися до питання про те, якими якостями повинен мати майбутній службовий собака, то, безумовно, щенята та молоді тварини повинні мати певні задатки. Розглянемо особливості поведінки собак, які необхідні для подальшого навчання та дресирування тварин за основними напрямкам застосування.

Собаки з пошуку цільових речовин повинні мати розвинену харчову та ігрову мотивації, мати хорошу здатність до диференціювання запахів і тонке чуття, бути здатними вести тривалий пошук у різних умовах довкілля. Крім того, собаки з пошуку різного роду речовин мають бути врівноваженими, не виявляти агресивного поведінки по відношенню до людей.

При відборі важливо звернути увагу на чуття – вроджену здатність тварини до пошуку об'єктів із запаху. Це одне з самих важливих якостей собак, яких планується дресирувати у пошуковому напрямку. Кінолог повинен звернути увагу на ступінь зацікавленості собаки у пошуку, характер пошукових рухів, зосередженість, швидкість та зацікавленість у заволодінні ігровим предметом.

Тест №1

Оцінка мотивованості до переслідування ігрового предмета. Визначають реакцію собаки на маленьку, швидко об'єкт, що переміщається, «втікає». Використовують вудку з мотузкою, на кінці якої закріплений м'ячик або валик, який швидко і зигзагоподібно рухають від собаки. Оцінюють інтерес собаки до переслідування об'єкта, тривалість переслідування та виразність бажання володіння об'єктом.

Тест№2

Оцінка виразності здобиччої потреби. Оцінюють інтерес собаки до гри з ігровим предметом (ганчіркою, валиком, м'ячем на мотузці або іншими звичними для собаки предметами), який перекидається між власником та сторонньою людиною. Після 4-5 перекидань - предмет відкидається убік. Потім незнайома людина повертає увагу собаки, маніпулюючи ігровим предметом, та пропонує їй ігрову боротьбу з наступним перетягуванням. Оцінюється інтерес собаки до гри, до ігрової боротьби (перетягування грального предмету) та інтенсивність хвату.

Тест№3

Визначення зацікавленості та в'язкості пошуку на основі потреби. Визначається зацікавленість та тривалість пошуку. Для точної оцінки проводиться щонайменше 5 пусків. Тестування проводиться на незнайомому собаці ділянці місцевості з природним ландшафтом при відсутності сильно виражених сторонніх подразників. Кінолог на очах у собаки закидає ігровий предмет, собаці дозволяється взяти предмет і грати з ним. Надалі після закидання собаку відвертають, а предмет перекладають на інше місце. На пошук собака пускається без повідця. Оцінюється поведінка собаки, інтерес до переслідування та зацікавленість у пошуку.

Привчання до пошуку

Дресування з пошуку речовин доцільно розпочинати приблизно у віці від 8 до 15 місяців. У молодшому віці також можна розпочати навчання, але витривалість у таких щенят значно нижча. Тому інтенсивні та тривалі тренування вони переносити не здатні.

Методика навчання базується на застосуванні інтенсивного методу дресувального процесу та поєднанні різних методів – ігровий (апортувальний) та смакозаохочувальний (харчовий)

Ігровий метод ґрунтується на «інстинкт видобутку», тобто прагненні собаки опанувати предмет апортування. До дресування ігровим методом можна приступати після того, як кінолог переконається, що собака зацікавлена у грі з предметами. Це проявляється в тому, що вона із задоволенням грає, приносить іграшку, бореться за неї, зацікавлена нерухомою іграшкою, може грати з будь-якими предметами.

Слід звернути увагу на те, як собака шукає заховану іграшку, чи покладається вона на нюх. Наскільки виражена зацікавленість, чи вона швидко втрачає інтерес, самостійна у пошуку чи звертається по допомогу до провідника. Перевіряється також наполегливість у пошуку, завзятість у бажанні дістатися до знайденої іграшки. Усі ці якості мають бути максимально розвинені.

Для того, щоб познайомити собаку із запахом потрібних речовин, спочатку використовують іграшку. Наприклад, це може бути м'ячик, порожнистий усередині, або це може бути гумова чи пластикова трубка з отворами для виходу запаху. Важливо: ці предмети не повинні мати сторонніх запахів та запаху провідника у тому числі. Тому займатися потрібно в рукавичках та брати предмети пінцетом. Після кожного заняття іграшка або предмет, що апортує, ретельно миються.

Всередину кладеться шматок тканини, просочений імітатором запаху шуканих речовин або пакетик з ним (закладка). Собаці дають ретельно обнюхати предмет, потім збуджують його грою з ним, дозволяючи хапати його зубами. Викликаючи інтерес собаки до іграшки, одночасно знайомлять її із запахом.

Далі дресувальник на очах у собаки закидає іграшку в те місце, де вона малопомітна, наприклад, у траву. За командою «Шукай!» і жестом правої руки вперед, він посилає собаку шукати іграшку. Зацікавлена та збуджена грою, вона швидко знаходить іграшку завдяки гарному нюху, після чого заохочується грою та вигуком «Добре!, Молодець!».

Навчивши собаку працювати на місцевості та правильно позначати знайдений запах речовин, переходять до навчання за обшуком приміщень, багажу, автотранспорту та у людини за тією ж схемою, використовуючи дані методи. У цьому слід уникати надлишкових дресирувань. І тому слід організовувати заняття іншим чином, з окремих видів обшуку. Так, у різні дресирувальні дні, слід перелаштовувати собаку на різні види тренувальної діяльності, чергуючи їх. Наприклад, обшук території чергується з обшуком приміщення та з обшуком автотранспорту.

У міру вдосконалення навички - собак привчають працювати в різних погодних умовах та у різний час доби. Предмети з імітатором запаху різних речовин ховають на різній висоті. Для приховування речовин залучаються помічники, щоб собака не відволікався на запах господаря. Проводяться заняття з пошуку «сліпих закладок», коли дресирувальник не знає, де зроблено закладку. Якщо дресирувальник бачить, що собака втрачає інтерес до пошуку, втомлюється, то він непомітно переховує закладку ближче так, щоб він зміг швидко знайти. Усі заняття повинні закінчуватися виявленням закладок, щоб собака не втрачала інтерес до роботи. Після занять обов'язкова прогулянка та відпочинок.

Можливі помилки при навчанні собак-детекторів

Якість підготовки спеціальних собак залежить в першу чергу від вміння дресирувальника правильно виконувати прийоми дресирування. Помилки, що допускаються дресирувальником, призводять до зниження службових якостей собаки. Нижче ми розглянемо помилки, що є характерними при відпрацюванні саме спеціальних прийомів по привчання собак до пошуку речовин.

Розглянемо **найбільш суттєві помилки, які допускають при відпрацюванні спеціальних прийомів, та їх наслідки, а саме:**

- 1) слабкий контакт дресирувальника з собакою, не вироблення у собаки навиків загальної слухняності, недостатнє відпрацювання спеціальних підготовчих вправ, в результаті чого у собак повільно утворюються умовні рефлекси пошуку та виявлення;
- 2) велика кількість дресирувальників на обмежену кількість навчально-матеріальної бази, через що виникають великі перерви між вправами, відбувається перенапруження дресирувальників і, як наслідок, собак, що призводить до повільного утворення умовних рефлексів у собак;
- 3) шаблонні дії дресирувальника: при не спрацьованні собаки на місце зак-ладання предмету проводиться повторне введення собаки в пошук, в результаті чого собака якісно проводить огляд тільки після повторного введення в пошук;
- 4) часта робота у відомих дресирувальнику умовах, в результаті чого дресирувальник не слідкує за поведінкою собаки, не знає її і, як наслідок, не довіряє собаці, а також не бачить коли він дає спрацьовання, крім того це закріплює помилкові дії дресирувальника і виробляє у собаки різноманітні небажані зв'язки;
- 5) дуже короткий проміжок часу між закладанням речовин і введенням собаки в пошук, через що запах шуканих речовин не встигає розпосюджуватись;
- 6) не дотримання запахової дисципліни, в результаті чого собака спрацьовує не на запах потрібних речовин, а на запах помічника чи дресирувальника (або на комплексний запах + запах помічника (дресирувальника));
- 7) використання для комплексування зразка із одним і тим же стороннім запахом, що спричинить те, що через кілька вправ собака буде помилково спрацьовувати на цей сторонній запах так само як на запах шуканої речовини;
- 8) давання собаці апортувального предмету в якості заохочення при виявленні шуканої речовини з рук або на виду у собаки, призводить до того, що в подальшому від собаки важко добитись

активного спрацювання і, як правило, відмічається відволікання собаки при виявленні потрібного запаху на дресирувальника (помічника), що викликає нервування дресирувальника і сповільнення вироблення умовних рефлексів у собаки, крім того збільшується ймовірність помилкового спрацювання собаки;

- 9) відсутність обліку місць закладання речовин призводить до того, що собака спрацьовує на місце з залишковим запахом шуканих речовин і, звичайно, не отримує за це заохочення, що в результаті ускладнює вироблення умовних рефлексів у собаки;
- 10) при грубому поводженні з собакою спостерігається відмова собаки від роботи через боязнь до дресирувальника;
- 11) проведення оптичного мотивування від ближнього краю об'єкту до дальнього ускладнює вироблення у собаки системи пошуку: послідовного обшуку всіх об'єктів;
- 12) багаторазове повторення команд "Шукай", "Нюхай", різних додаткових команд при обнюхуванні собакою об'єктів, а також подання заохочувального слова "Добре" та різка зміна поведінки дресирувальника в момент прийняття собакою до шуканого місця призводить, як правило, до вироблення у собаки небажаного зв'язку на поведінку дресирувальника: спрацювання на будь-який об'єкт при зміні поведінки дресирувальника;
- 13) не в міру часте повторення вправ призводить до передреснування собаки, відмови його від роботи;
- 14) часте проведення пошуку при відсутності закладки на кінцевому (початковому) етапі пошуку виробляє у собаки незацікавленість в роботі на кінцевому (початковому) етапі пошуку;
- 15) проведення занять на одних і тих же об'єктах, в одноманітному запаховому фоні, на одній і тій же місцевості, при наявності одноманітних зовнішніх відволікаючих подразників, в один і той же час доби призводить до неможливості вироблення у собаки стійкого навичку пошуку та виявлення потрібних речовин, незосередженості роботи собаки при зміні умов дресування або відмови собаки від роботи при зміні обставин;
- 16) систематичне припинення огляду після виявлення собакою речовин і не проведення огляду решти об'єктів, що не були обшукані собакою, в результаті чого виробляється небажаний зв'язок у собаки на припинення роботи після виявлення речовин;
- 17) знаходження контейнерів для запахового мотивування у дресирувальників (за винятком моменту проведення запахового мотивування) створює ймовірність помилкового спрацювання собаки на запах госпо-даря;
- 18) не залишення помічником свого запаху на всіх оглядаємих об'єктах веде до вироблення у собаки небажаного умовного

рефлексу: "спрацювання на запах тільки при наявності разом з ним сильного запаху людини";

- 19) проведення огляду багажу при сильному вітрі, який направлений вздовж ряду багажу призводить до того, що вітер буде зносити запах шуканих речовин з одного місця багажу на інші, на які собака може давати помилкові спрацювання;
- 20) багаторазове використання одних і тих же об'єктів для закладання речовин виробляє небажаний зв'язок у собаки на якість, форму, колір і запах самих об'єктів;
- 21) відносно великий проміжок часу, особливо на перших заняттях, між проведенням запахового та оптичного мотивування і введенням в пошук при роботі з собаками флегматичного типу ВНД, через що згасає зацікавленість собаки до пошуку і не виробляється стійкий умовний рефлекс пошуку та виявлення потрібних речовин;
- 22) не відпрацювання витримки, особливо на перших заняттях перед введенням в пошук собак холеричного типу ВНД після проведення запахового і оптичного мотивування, в результаті чого через сильну збудженість собака не обшукує кілька перших об'єктів веде незосе-реджений і незацікавлений пошук;
- 23) використання в якості помічника однієї і тієї ж людини призводить до вироблення у собаки небажаного зв'язку на запах помічника і, в результаті, при заміні помічника собака не буде показувати спрацювання на місцезнаходження закладки.

Вищерозглянуті помилки не охоплюють усі моменти дресирування. Реально при роботі з собакою помічається значно більше помилок і причому не рідко багато помилок вважаються дресувальника несуттєвими і, в результаті дресувальники не приймають заходів по їх усуненню, не усвідомлюючи наслідків цих помилок. Це відбувається по багатьох причинах, але, головним чином, грубі помилки в дресуванні собак допускаються по причині невідповідності дресувальників, а також навчально-матеріальної бази до занять, слабких теоретичних знань та методичних навичок дресувальників, не врахування під час дресирування індивідуальних особливостей поведінки собаки, ступеня підготовленості собак та впливу на них зовнішніх подразників, неухваленого відношення до роботи з собакою і відсутність постійного аналізу дресувальником своїх дій.

Власні дослідження

Під час проходження практики в осередку серед великої кількості порід були вибрані для дослідження саме такі, як :

- німецька вівчарка (4);
- бельгійська вівчарка (2);
- англійський кокер - спаніель (2);
- бігль (2);
- джек рассел тер'єр (2);
- лабрадор ретривер (2).

Ці породи були обрані не випадково, більша кількість з них - це мисливці, інші пастухи. По типу темперамента собаки були сангвініками, як відомо саме цей тип найкраще піддається дресируванню та холерики. Більшу частину з них склали кобелі 60%, меншу суки 40%.

Серед німецьких вівчарок були представлені особи робочого і шоу розведення у рівній кількості.

Після першого тесту собаки розділилися на 2 групи:

1. У яких переважає харчова мотивація:
  - німецька вівчарка (1)
  - біглі (2)
  - лабрадор ретривер (2)
2. У яких переважає ігрова мотивація (здобичі):
  - німецька вівчарка (3)
  - бельгійська вівчарка (2)
  - англійський кокер - спаніель (2)
  - джек рассел тер'єр (2).

У результаті дослідження собаки, як першої, так і 2 групи навчилися майже за однаковий термін знаходити шуканий предмет. Тобто це говорить про те, що навчанню пошуку підлягають собаки з різним типом мотивації, але найбільшу зацікавленість в роботі показали: німецькі, бельгійські вівчарки, спаніелі та лабрадори. Також важливу роль відіграє стать. Найкраще в роботі використовувати саме кобеля. Деякі суки працюють на рівні і показують високий рівень зацікавленості, але є ряд факторів, які впливають на їх роботу наприклад тічка. Тічка, або по-науковому, — еструс, це період статевого циклу собаки, під час якого вона готова до спарювання та запліднення. Це впливає на роботу собаки, зацікавленість, настрій та відволікає від роботи собак протилежного полу.

Висновки

1. Виходячи з цих даних можна зробити висновок, що для пошукової роботи потрібно підбирати правильне поголів'я і тестувати робочі якості собак, які закладені генетично(безумовний рефлекс).
2. Найкраще для пошукової роботи за типом темпераменту підходять сангвініки та холерики.
3. Навчанню підлягають собаки з різним типом мотивації.
4. Навчатися пошуку собаки можуть не залежно від статі, але кращими для цього - кобелі!
5. Вік собаки впливає на навчання краще починати займатися з цуценям. Але навчити можна, як дорослу особину, так і цуценя. Собаки навчаються протягом всього свого життя.

Рекомендації

1. Оновити комп'ютерне та інше технічне обладнання. Це сприятиме кращому та швидшому обліку собак в організації.
2. Оновити матеріальну та технічну базу.
3. Обладнати кращим способом дресувальний майданчик, зробити або закупити споряддя для підготовки собак.
4. Краще налаштувати сайт клубу, де буде вся необхідна інформація про клуб і його діяльність.
5. Проводити і планувати не тільки виставки собак, але й спортивні заходи, семінари, тренінги з провідними спеціалістами для розвитку кінології у місті Суми.

Собака завжди повинна отримувати задоволення від занять, тому достатньо робити по 2-3 пуски за одне заняття і потім робити перерву, після чого перемикає її на інший вид діяльності. Рекомендується після кожного запуску міняти предмети на чисті.

Контрастний і механічний методи навчання пошуку наркотичних речовин не застосовуються!

Поступово завдання ускладнюють. Дресирувальник прив'язує собаку і ховає іграшку сам, імітуючи заховування у кількох місцях. Потім підходить до неї та пускає її на пошук. Потім це робить помічник. Він дразнить собаку іграшкою, тікає від неї і ховає так, щоб собака не бачила місця закладки. Для цього можна їй заплющити очі рукою.

Згодом іграшку замінюють на інші предмети, що мають інші, навіть різні супутні запахи. Це можуть бути пластикові контейнери з отворами, сірникові коробки, пачки від цигарок, бульбашки від ліків тощо або їх поєднання. Вони також заховуються, і коли собака знаходить запах ШР і позначає його, то іграшка викидається дресирувальником з-за спини прямо на місце виходу запаху, як заохочення. Після чого слідує нетривала гра.

Смакозаохочувальний метод підходить для собак, які не мають вираженої зацікавленості до апортування. Навчання відбувається приблизно за тією ж схемою, що і ігровим методом. Мотивацією тут є почуття голоду та бажання з'їсти ласощі. Для цього на початковому етапі в контейнер з імітатором запаху речовин кладуть ще й шматочок ласощів. Пізніше ласощами заохочують окремо від знайденого контейнера із закладкою. Таким чином у собаки виробляється умовний рефлекс: знайшла закладку – отримала ласощі. Поступово у собаки утворюється взаємозв'язок між запахом їжі та імітатором запаху речовин.

Паралельно з цим собаку привчають до позначення знайденого запаху шуканих речовин. Існує два види позначення: активний – коли собака гавкає, дряпає лапами, намагаючись дістатися предмета (закладки з запахом речовин), і пасивний – коли він, знайшовши закладку із запахом, лягає чи сідає, вказуючи носом місце виходу запаху.

Тут також працюють або один із методів (ігровий, смакозаохочувальний), або їх поєднання. Коли собака не тільки знаходить, а й правильно позначає закладку, то вона заохочується або викинутим м'ячиком, або ласощами, причому не тільки шматочком із закладки, а й з руки дресирувальника біля місця виходу запаху. Надалі, шматочки ласощів у закладках роблять менше, а потім зовсім прибирають. Собака повинен навчитися працювати на чистий запах шуканої речовини.